

Heyvandarlıq təsərrüfatlarında helmintozlara qarşı xüsusi profilaktika və müalicə tədbirləri də həyata keçirilir. Heyvan orqanizmindəki helmintlərə qarşı kimyəvi preparatlardan istifadə edilməsinə dehelmintizasiya deyilir. Tətbiq istiqamətlərinə görə məcburi, profilaktik, preimaginal, imaginal və diaqnostik dehelmintizasiyalardan istifadə edilir.

Məcburi dehelmintizasiya ilin istənilən fəslində, helmintlərlə kütləvi yoluxmuş heyvanları azad etməklə, tələfatın qarşısını almaq məqsədilə aparılır.

Profilaktik dehelmintizasiya əvvəlcədən tərtib edilmiş plan əsasında, yerli epizootik şərait, helmintlərin biologiyası nəzərə alınmaqla bütün heyvanlara tətbiq edilir.

Preimaginal dehelmintizasiya heyvan orqanizmin-

dəki helmintlər cinsiyyətə yetkin mərhələyə çatmamış aparılır ki, bu zaman ətraf mühitin helmintlərin yumurta və süfrələrlə yoluxmasının qarşısı alınmış olur.

İmaginal dehelmintizasiya heyvan orqanizmində cinsiyyətə yetkin mərhələyə çatmış, yumurta və süfrə vermək qabiliyyəti olan helmintlərə qarşı tətbiq edilir.

Bunlardan əlavə orqanizmdə parazitlik edən helminti müəyyən etmək üçün ona spesifik təsir göstərən anthelmint preparatlar işlətməklə, diaqnostik dehelmintizasiyadan da istifadə edilir.

Helmintozlara qarşı mübarizədə göstərilən tədbirlərin yerinə yetirilməsinin böyük əhəmiyyəti vardır. Ona görə də helmintləyhi tədbirlərin düzgün təşkili və mübarizə işlərinin elmi əsaslarla aparılması, bir çox xəstəliklərin qarşısının alınmasında mühüm rol oynayır.

ƏDƏBİYYAT

1. Məmmədov E.N. Dərman bitkiləri və anthelmint preparatlar qarışıqlarının qoyunların monieziozuna təsiri. Azərbaycan aqrar elmi, Bakı, 1995, №3-6, s.89-90
2. Демидов Н.В. Потемкина В.А. Справочник по терапии и профилактике гельминтозов животных. Москва, Колос, 1980, 240 с.
3. Котельников Г.А. Гельминтологические исследования животных и окружающей среды. Москва, Колос, 1980, 208 с.
4. Филиппов В.В. Эпизоотология гельминтозов сельскохозяйственных животных. Москва, Агропромиздат, 1988, с. 29-46

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA ÖZƏL BAYTARLIQ XİDMƏTİNİN TƏŞKİLİ PRİNSİPLƏRİ

Q.H.ƏBDÜLƏLİYEV, baytarlıq elmləri namizədi
Kənd Təsərrüfatı Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi

Ölkədə baytarlıq xidmətinin hüquqi, təşkilati və iqtisadi əsasları mövcud olan ictimai-iqtisadi formasiyanın tələblərinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilir. Dövlətdə bərqərar olan istehsal münasibətlərindən asılı olmayaraq baytarlıq xidmətinin qarşısında duran məsələlər, demək olar ki, dəyişmir. Ancaq bu məsələlərin yerinə yetirilməsi mexanizminin formalaşması iqtisadi münasibətlərdən çox asılıdır. Respublikamız müstəqillik əldə etdikdən sonra digər sahələrdə olduğu kimi baytarlıq xidməti də dövrün tələblərinə uyğun olaraq yeni şəkildə qurulmalıdır. Bu məsələnin aktuallığını nəzərə alaraq 2001-2002-ci illərdə özəl baytarlıq xidmətinin yaradılması və inkişaf etdirilməsi məsələlərinin öyrənilməsi üçün tədqiqatlar aparılmışdır. Tədqiqatlar mövcud vəziyyətin öyrənilməsi və təhlil edilməsi ilə başlanmışdır. Azərbaycan keçmiş SSRİ dövlətinin tərkibində olduğu vaxt mülkiyyət ictimai olduğu kimi baytarlıq xidmətinin strukturu da ictimai prinsiplər əsasında müəyyənləşdirilmişdir. Bu vəziyyətdə baytarlıqda "özəl xidmət" məfumu qəbul edilməz şəkildə idi. Baytarlıq xidməti və nəzarəti obyektləri dövlətə mənsub olduğu kimi, mütəxəssislərin təminatı və hazırlanması da dövlət tərəfindən mərkəzləşmiş qaydada həyata keçirilirdi. O dövrün tələblərinə uyğun hazırlanmış mütəxəssislərin özəl fəaliyyət və-

dislərinə yiyələnməsi və bu fəaliyyət sahəsini tənzimləyən müasir qanunvericilik bazasının yaradılması çox vacibdir. Özəl baytarlıq fəaliyyətinin subyektləri digər baytarlıq təyinatlı müəssisələrlə yanaşı, baytarlıq sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsinə təminat yaradır.

Tədqiqatlar aparılaraq müəyyən edilmişdir ki, özəl baytarlıq xidmətinin yaradılması və inkişaf etdirilməsi üçün bir çox prinsiplərin gözlənilməsi vacibdir. Bu prinsiplərdən biri baytarlıq xidmətinin qarşısında duran vəzifələrin hansının dövlət baytarlıq xidməti və hansının özəl baytarlıq xidməti strukturları tərəfindən yerinə yetirilməsinin konkretləşdirilməsidir. Özəl baytarlıq müəssisələri və özəl praktika ilə məşğul olan baytarlıq mütəxəssisləri dövlət təminatlı və baytarlıqda məqsədyönlü proqramların həyata keçirilməsində iştirak edə bilirlər. Bu təcrübə inkişaf etmiş ölkələrdə geniş tətbiq edilir. Qeyd olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün Respublikada bir çox addımlar atılaraq ləğvi və profilaktikası tədbirləri dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən xəstəliklərin və özəl baytarlıq xidməti strukturlarının həyata keçirəcəyi baytarlıq tədbirlərinin siyahısı, baytarlıq nəzarətinin həyata keçirilməsi zəruri olan obyektlər və s. müəyyənləşdirilmişdir. İcra olunan tədbirlər ölkədə özəl baytarlıq xidmətinin

inkışaf etdirilməsinə zəmin yaratmışdır. Ancaq bununla yanaşı inkışaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə uyğun olaraq maliyyələşdirilməsi dövlət büdcəsindən həyata keçirilən tədbirlərin özəl baytarlıq strukturları tərəfindən icra olunması üçün normativ-hüquqi baza yaradılmalıdır. Bunun üçün özəl fəaliyyətlə məşğul olan baytarlıq subyektlərinin qeydiyyatının aparılması və səlahiyyətli dövlət orqanları tərəfindən tanınması mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Digər prinsip özəl baytarlıq xidməti strukturlarının fəaliyyətinin sahibkarlıq təməli üzərində qurulması üçün normal şəraitin yaradılmasından ibarətdir. Hazırda ölkəmizdə sahibkarlığın inkışaf etdirilməsi üçün təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirilir. Özəl baytarlıq fəaliyyəti mahiyyət etibarilə sahibkarlıq fəaliyyəti növüdür. Özəl baytarlıq fəaliyyəti subyektlərində "Baytarlıq haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələbləri ilə yanaşı "Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun, "Vergi məəcəlləsinin", "Əmək məəcəlləsinin" və digər normativ aktların tələbləri yerinə yetirilməlidir. Özəl baytarlıq subyektləri öz fəaliyyətlərinin genişləndirilməsi ilə yanaşı ölkənin iqtisadi qüdrətinin yüksəlməsində də iştirak etməlidir.

Hər bir müəssisənin müzakirə olunaraq təsdiqlənmiş Nizamnaməsi olduğu kimi, özəl praktika ilə məşğul olan baytarlıq mütəxəssislərinin də ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilən davranış normaları müəyyənləşdirilməli və mütəxəssislər bu normalara həmişə əməl etməlidirlər. Davranış normaları mahiyyət etibarilə mütəxəssislərin ictimaiyyət qarşısındakı və bir-biriləri ilə münasibətləri özündə əks etdirməlidir. Bu normalar cəmiyyətin inkışaf dinamikasına uyğun olaraq daim yenilənməlidir.

Daha bir prinsip özəl baytarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan mütəxəssislərin ictimai və peşə maraqlarını müdafiə edən ictimai - peşə təşkilatlarının yaradılmasının dəstəklənməsindən ibarətdir. Məntiqi bir meyar həmişə gözlənilməlidir ki, baytarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan mütəxəssislərin problemlərini, onların inkışafının əsas istiqamətlərini, bir sözlə mütəxəssislərin

fəaliyyəti ilə bağlı bütün məsələləri ilk növbədə onların özləri bilmək iqtidarına malikdirlər. Bu və ya digər problemləri qərar qəbul etmək məqsədi ilə formalaşdırmaq üçün ictimai peşə təşkilatlarının rolu əvəzəlməzdir. Özəl baytarlıq fəaliyyəti sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın inkışaf etdirilməsi, dünya baytarlıq sisteminə inteqrasiya, qabaqcıl təcrübənin Respublikada yayılması və s. kimi vacib məsələlər ictimai-peşə təşkilatlarının vasitəsilə asanlıqla həyata keçirilə bilər. Təşkilatlanmanın ilkin dövrlərində ictimai-peşə təşkilatlarının yaradılması dövlət təşkilatları, beynəlxalq qurumlar, istehsalçılar və s. tərəfindən dəstəklənməlidir.

Nəticə

Azərbaycan Respublikasında özəl baytarlıq fəaliyyətinin yaradılması və inkışaf etdirilməsi üçün aşağıdakı prinsiplərin həyata keçirilməsi əhəmiyyətlidir;

1. Baytarlıq xidməti qarşısında duran vəzifələrin dövlət baytarlıq xidməti və özəl baytarlıq xidməti strukturları arasında bölüşdürülməsi;

2. Özəl baytarlıq xidməti strukturlarının fəaliyyətinin sahibkarlıq təməli üzərində qurulması üçün normal şəraitin yaradılması;

3. Özəl baytarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan mütəxəssislərin ictimai və peşə maraqlarını müdafiə edən ictimai - peşə təşkilatlarının yaradılmasının dəstəklənməsi;

Summary

For creation and development of private veterinary services in Azerbaijan Republic below-mentioned principles are important:

-Division of the duties facing to veterinary service between state and private structures;

-Creation of normal conditions for development of private veterinary structure on a basis of private enterprises;

-Rendering assistance in creation of the specialized public organizations of private veterinary specialists;